

OSIGURANJE ROBE U MEĐUNARODNOM TRANSPORTU

INSURANCE OF GOODS IN INTERNATIONAL TRANSPORT

Ivana Petrevska | Visoka škola strukovnih studija Sirmium, Sremska Mitrovica, Srbija | vs.ivana.petrevska@gmail.com |
 ORCID0000-0003-4596-6098
 Miroslava Petrevska | Akademija strukovnih studija Beograd, Odsek Visoka turistička škola, Beograd, Srbija |
 miroslava.petrevska@assb.edu.rs | ORCID0009-0002-8992-7664

JEL klasifikacija: P33, G22

DOI: 10.5937/trendpos2502155P

UDK: 368.212.3

339.56:368.2

COBISS.SR-ID 180672777

Sažetak

Globalna trgovina neizostavno uključuje transport robe preko različitih granica i regija, što sa sobom nosi brojne rizike i izazove. U svetlu ovih izazova, osiguranje robe u međunarodnom transportu igra ključnu ulogu u upravljanju i minimizaciji potencijalnih finansijskih gubitaka. Ovaj rad bavi se detaljnom analizom različitih aspekata osiguranja robe, uključujući pravne okvire koji regulišu ovu oblast, rizike povezane sa transportom robe, kao i najnovije inovacije u industriji osiguranja koje teže poboljšanju efikasnosti i sigurnosti procesa. Poseban fokus stavljen je na tehnološke inovacije poput korišćenja blockchain tehnologije i Internet stvari (IoT), koje omogućavaju bolju kontrolu i praćenje stanja robe tokom celokupnog transportnog lanca. Kroz integrativni pregled, rad ističe važnost adekvatne politike osiguranja i njenog kontinuiranog prilagođavanja dinamičnom okruženju međunarodne trgovine.

Ključne reči: međunarodni transport, osiguranje robe, upravljanje rizicima, pravni okviri, tehnološke inovacije, blockchain, Internet stvari.

Abstract

Abstract: Global trade inevitably involves the transportation of goods across different borders and regions, which entails numerous risks and challenges. In light of these challenges, insuring goods in international transport plays a key role in managing and minimizing potential financial losses. This paper deals with a detailed analysis of various aspects of cargo insurance, including the legal frameworks that regulate this area, the risks associated with the transportation of goods, as well as the latest innovations in the insurance industry that seek to improve the efficiency and safety of the process. A special focus is placed on technological innovations such as the use of blockchain technology and the Internet of Things (IoT), which enable better control and monitoring of the condition of goods throughout the entire transport chain. Through an integrative review, the paper highlights the importance of an adequate insurance policy and its continuous adaptation to the dynamic environment of international trade.

Keywords: international transport, goods insurance, risk management, legal frameworks, technological innovations, blockchain, Internet of Things.

Uvod

U svetu gde su granice sve manje barijera za trgovinu, međunarodni transport robe postaje sve složeniji i izloženiji različitim rizicima. Od prirodnih katastrofa i političkih nemira do tehničkih kvarova i ljudskih grešaka, izazovi sa kojima se suočava međunarodni transport zahtevaju robustna rešenja osiguranja koja mogu ublažiti finansijske udarce koji proizilaze iz ovih rizika. U ovom radu, analiziramo kako pravni okviri, zajedno sa novim tehnologijama, pružaju temelj za razvoj efikasnih polisa osiguranja koje štite učesnike u međunarodnom transportu robe.

Pravni okviri igraju ključnu ulogu u oblikovanju normi i praksi u međunarodnom transportu, pri čemu međunarodni sporazumi, poput CMR konvencije i Hamburških pravila, postavljaju standard za odgovornosti i obaveze svih učesnika. Ovi sporazumi omogućavaju ne samo unifikaciju pravila koja olakšavaju trgovinske operacije na globalnom nivou, već i osiguravaju da su svi učesnici adekvatno zaštićeni.

S' druge strane, tehnološki napredak donosi revolucionarne promene u industriji osiguranja. Digitalizacija, automatizacija i inovacije poput blockchain tehnologije i IoT-a, transformišu tradicionalne metode osiguranja, omogućavajući bolju procenu rizika, preciznije praćenje transporta i efikasnije upravljanje polisama. Ove tehnologije ne samo da poboljšavaju procese u osiguranju, već i doprinose većoj transparentnosti i smanjenju mogućnosti za prevare i greške.

U svetlu ovih promena, važnost osiguranja robe u međunarodnom transportu sve je veća. Ovaj rad temelji se na sveobuhvatnom pregledu postojećih praksi i inovacija, kako bi se izložili najbolji pristupi i strategije za optimizaciju osiguravajućih polisa u globalnom kontekstu. Na taj način, doprinosimo boljem razumevanju kompleksnosti koja prati osiguranje u međunarodnom transportu i istražujemo kako se industrija može prilagoditi i odgovoriti na sve veće zahteve modernog doba.

Pravni okviri i međunarodni sporazumi

Pravni okviri koji regulišu osiguranje robe u međunarodnom transportu igraju fundamentalnu ulogu u uspostavljanju sigurnosti i pouzdanosti globalnih trgovinskih operacija [9]. Pored Hamburških i Roterdamskih pravila, važno je istaći i druge značajne međunarodne sporazume, kao što su Montrealska konvencija koja reguliše vazdušni transport robe i Briselska konvencija za pomorski transport. Ovi dokumenti formiraju kompleksnu mrežu propisa koji utiču na sve aspekte međunarodnog transporta robe, od odgovornosti prevoznika do specifičnih zahteva za pakovanje i dokumentaciju robe.

Montrealska konvencija, na primer, standardizuje pravila za međunarodni vazdušni transport, uključujući i odredbe o osiguranju robe koje su od suštinskog značaja za avio-prevoznike i osiguravače. Konvencija detaljno propisuje limit odgovornosti za štetu, gubitak ili kašnjenje robe, što je ključno za osiguravače pri formulisanju polisa osiguranja koje pokrivaju ove rizike [2].

Briselska konvencija i njeni dodatni protokoli takođe imaju značajnu ulogu u definisanju pravila o pomorskom transportu i osiguranju robe. Konvencija detaljno reguliše pitanja vezana za teretne listove, što je od vitalnog značaja za pravilno dokumentovanje osiguravajućih polisa i izbegavanje pravnih komplikacija prilikom eventualnih šteta ili gubitaka [2].

U kontekstu Evropske unije, osiguranje robe u međunarodnom transportu dodatno je regulisano kroz različite direktive i regulative koje ciljaju na harmonizaciju članica u pogledu osiguranja i transportnih praksi. Ove direktive omogućavaju stvaranje jedinstvenog tržišta za usluge osiguranja, što značajno olakšava međunarodnu trgovinu između zemalja članica. Implementacija ovih EU propisa zahteva pažljivo praćenje i prilagođavanje od strane osiguravajućih kuća koje žele da deluju na ovom velikom tržištu [2].

Osim specifičnih međunarodnih i regionalnih propisa, važno je razmotriti i ulogu standardnih trgovinskih klauzula, kao što su Incoterms, koje određuju prava i obaveze prodavaca i kupaca u pogledu isporuke robe. Iako Incoterms sami po sebi ne regulišu osiguranje robe, oni imaju direktan uticaj na osiguravajuće aranžmane jer specificiraju tačku u kojoj rizik prelazi sa prodavca na kupca.

Dakle, razumevanje i primena pravnih okvira i međunarodnih sporazuma su od esencijalne važnosti za osiguravače, prevoznike i sve ostale aktere u međunarodnom transportu robe. Pravilno tumačenje i implementacija ovih pravila omogućava ne samo smanjenje finansijskih rizika, već i unapređenje opšte sigurnosti i efikasnosti u globalnim trgovinskim lancima.

Uticaj digitalizacije na pravne okvire

Digitalizacija u međunarodnom transportu robe predstavlja značajan pomak ka efikasnijim, bržim i transparentnijim procesima. Sa rastućom primenom elektronske trgovine, elektronski dokumenti, kao što su e-Teretni listovi (e-Bills of Lading) i digitalne polise osiguranja, postaju standard u industriji. Ovi digitalni dokumenti omogućavaju bržu obradu, smanjenje papirne dokumentacije i olakšavaju carinske procedure, ali i postavljaju nove izazove za postojeće pravne okvire koji su tradicionalno bili fokusirani na papirne dokumente.

Pravni okviri moraju da se adaptiraju kako bi omogućili puno pravno priznanje i važenje elektronskih dokumenata. Na primer, konvencije poput Roterdamskih pravila već uključuju odredbe koje priznaju elektronske transportne dokumente, no mnoge zemlje još uvek zaostaju u implementaciji ovih promena u nacionalnim zakonodavstvima. To stvara pravnu neizvesnost koja može ometati međunarodnu trgovinu i efikasnost transportnih operacija.

Digitalizacija takođe povećava potrebu za zaštitom podataka i sigurnošću informacija. Kako se osiguravajuće i transportne kompanije sve više oslanjaju na digitalne platforme za upravljanje svojim operacijama, tako raste i rizik od sajber napada i krađe podataka. Pravni okviri moraju uključiti strože zahteve za sajber sigurnost i protokole zaštite podataka kako bi zaštitili osetljive informacije vezane za osiguranje i transport robe [3].

Pored toga, razvoj tehnologija poput blockchaina pruža nove prilike za dalje unapređenje sigurnosti i efikasnosti transporta. Blockchain tehnologija omogućava neporecivu verifikaciju autentičnosti i integriteta dokumenta bez potrebe za centralizovanim posrednikom, što može značajno smanjiti mogućnosti za falsifikovanje i zloupotrebe. Integracija ovih tehnologija u pravne okvire zahteva detaljno razumevanje kako tehnologija funkcioniše i kako se može pravno regulisati u kontekstu međunarodnog transporta.

Ovi izazovi zahtevaju da zakonodavci, međunarodne organizacije, i industrijski akteri zajednički rade na stvaranju agilnih, prilagodljivih pravnih okvira koji mogu efikasno da se nose sa promenama koje donosi digitalna era. Samo kroz koordinisane međunarodne napore može se postići harmonizacija pravnih standarda koji podržavaju inovacije dok istovremeno obezbeđuju sigurnost i transparentnost u međunarodnom transportu robe.

Ekološki zakoni i njihov uticaj na transport robe

Savremeni ekološki zakoni postavljaju sve strože standarde koji utiču na međunarodni transport robe, sa ciljem promovisanja održivosti i zaštite životne sredine. Ove regulative obuhvataju širok spektar aspekata, od emisije gasova do upotrebe recikliranih i biorazgradivih materijala u pakovanju robe. Na primer, regulative o smanjenju emisije ugljen-dioksida za transportna vozila i brodove zahtevaju od kompanija da koriste čistije izvore energije ili da unaprede tehnologije motora kako bi smanjili svoj ugljeni otisak.

Pored direktnih ekoloških regulativa, postoji i rastući pritisak sa tržišta i od potrošača da kompanije usvoje „zelene“ prakse. Ovo uključuje sve od optimizacije logističkih lanaca da se minimizira putovanje i smanji potrošnja goriva, do korišćenja održivih materijala za pakovanje i promovisanja reciklaže. Kompanije koje ne prate ove trendove mogu se suočiti ne samo sa pravnim sankcijama, već i sa odbacivanjem od strane ekološki osvešćenih potrošača.

Zakonske inicijative poput EU direktive o plastici za jednokratnu upotrebu, koja zabranjuje upotrebu određenih vrsta plastike i promoviše alternativne, biorazgradive materijale, direktno utiču na industrije uključene u međunarodni transport. Takve mere zahtevaju brzu adaptaciju

i mogu iziskivati značajna početna ulaganja u nove tehnologije i materijale, ali dugoročno mogu voditi ka smanjenju operativnih troškova i stvaranju održivijih poslovnih modela. Dodatno, implementacija sistema za upravljanje životnom sredinom, kao što su ISO 14001, pruža okvir za organizacije da sistematično upravljaju svojim ekološkim uticajem. Usvajanje ovih standarda ne samo da pomaže kompanijama da se usklade sa zakonskim zahtevima, već ih takođe može pozicionirati kao lidere u održivosti, što može biti ključni faktor u sticanju konkurentske prednosti na globalnom tržištu.

U svetlu ovih trendova, osiguravajuće kompanije sve više razmatraju ekološke faktore prilikom formulisanja polisa osiguranja. Polise koje uključuju premije za ekološku usklađenost ili koje nude popuste za kompanije koje primenjuju ekološke tehnologije i prakse, postaju sve popularnije. Ovo ne samo da stimuliše tržište da usvoji održive prakse, već i pomaže u mitigaciji ekoloških rizika koji mogu imati finansijske posledice zbog štete na životnoj sredini ili zbog kazni za nepoštovanje propisa. Stoga, ekološki zakoni ne samo da oblikuju tehničke i operativne aspekte međunarodnog transporta robe, već i igraju značajnu ulogu u redefinisaniu pristupa korporativnoj odgovornosti i osiguranju, postavljajući nove standarde za održivost i etičko poslovanje u globalnoj trgovini.

Sprovođenje međunarodnih sporazuma i nadzor

Efikasno sprovođenje međunarodnih sporazuma i nadzor nad njihovom primenom ključni su za održavanje reda i sigurnosti u međunarodnom transportu robe. Bez rigoroznog nadzora, teško je osigurati poštovanje pravila i regulativa, što može dovesti do pravnih i finansijskih komplikacija za sve uključene strane. Međunarodne organizacije kao što su Svetska carinska organizacija (WCO) i Međunarodna trgovačka komora (ICC) igraju centralnu ulogu u ovom procesu, obezbeđujući platforme za razmenu informacija, kao i mehanizme za rešavanje sporova i praćenje usklađenosti sa međunarodnim standardima.

Nadzor nad primenom pravila: Uvođenje sofisticiranih tehnologija za praćenje kao što su GPS sistemi i RFID tagovi omogućava organizacijama kao što su WCO da nadziru kretanje robe u realnom vremenu. Ove tehnologije pomažu u identifikaciji i sprečavanju ilegalnih aktivnosti poput šverca i piraterije, kao i u obezbeđivanju tačnosti carinskih deklaracija i dokumentacije. Osim toga, digitalne baze podataka i umreženi sistemi omogućavaju brzu razmenu informacija između carinskih i regulativnih tela različitih zemalja, što znatno olakšava procese verifikacije i smanjuje mogućnost ljudskih grešaka.

Rešavanje sporova: Međunarodni sporovi u vezi sa transportom robe često zahtevaju složene pravne intervencije. ICC, kroz svoju arbitražnu službu, pruža neutralnu, pravno obavezujuću uslugu za rešavanje takvih sporova. Ovo je posebno važno u situacijama gde učesnici dolaze iz različitih pravnih sistema, a ICC arbitraža omogućava brže i manje troškovno rešenje u odnosu na tradicionalne sudove. Arbitražni postupci su dizajnirani da obezbede pravedno rešenje uzimajući u obzir međunarodne trgovinske običaje i specifične ugovore između strana [4].

Podizanje svesti i obuka: Pored nadzora i rešavanja sporova, važan aspekt sprovođenja međunarodnih sporazuma je i edukacija učesnika trgovine. Organizacije poput WCO redovno organizuju obuke i seminare za carinske službenike i zaposlene u transportnom sektoru, nudeći im najnovija znanja o međunarodnim regulativama, tehnologijama za nadzor, i najboljim praksama u bezbednosti i osiguranju robe. Edukacija je ključna za osnaživanje zaposlenih da efikasno primenjuju pravila i prepoznaju potencijalne rizike i neregularnosti.

Ovim aktivnostima, međunarodne organizacije ne samo da pomažu u sprovođenju postojećih pravila, već i doprinose kreiranju robustnijeg, transparentnijeg i pravednijeg sistema međunarodne trgovine. Ulaganje u efikasan nadzor, rešavanje sporova i obuka ključno je za uspešno sprovođenje međunarodnih sporazuma, čime se štiti integritet globalnog trgovinskog sistema i unapređuje međunarodna ekonomska saradnja.

Poređenje regionalnih i međunarodnih normi

U savremenom okruženju međunarodne trgovine i transporta, razumevanje razlika između regionalnih i međunarodnih pravnih normi od suštinskog je značaja za sve učesnike u lancu snabdevanja, posebno za osiguravajuće kompanije i prevoznike. Ove norme ne samo da definišu pravni okvir za regulisanje prava i obaveza u vezi sa osiguranjem robe, već i oblikuju uslove pod kojima se osiguranje može ostvariti u praksi.

Međunarodne norme imaju globalni karakter i primenjuju se u prekograničnim transakcijama bez obzira na konkretno regionalno zakonodavstvo. Najznačajniji međunarodni instrumenti u ovoj oblasti su Konvencija o ugovoru za međunarodni prevoz robe drumom (CMR), Hamburška pravila, Roterdamska pravila, kao i Montrealska i Briselska konvencija koje regulišu vazdušni i pomorski transport. Ove norme postavljaju univerzalne standarde u pogledu odgovornosti prevoznika, prava korisnika usluga i mogućnosti nadoknade štete. One teže harmonizaciji propisa i olakšavanju međunarodne razmene robe, ali njihova primena često zavisi od ratifikacije od strane nacionalnih zakonodavstava [9].

S druge strane, regionalne norme, poput pravnog okvira Evropske unije, odnose se na konkretan skup zemalja koje su članice određene političke i ekonomske zajednice. Evropska unija je, u tom smislu, razvila kompleksan sistem direktiva i uredbi koje se direktno primenjuju ili transponuju u nacionalna zakonodavstva zemalja članica. Jedan od primera je Direktiva Solvency II, koja propisuje strože zahteve za solventnost i transparentnost osiguravajućih društava, uključujući i ona koja se bave transportnim osiguranjem. Regionalne norme, za razliku od međunarodnih, često sadrže specifične tehničke zahteve koji reflektuju potrebe tržišta unutar određene regije, ali i omogućavaju brže prilagođavanje savremenim izazovima kao što su digitalizacija i održivost [5].

Važno je istaći da u nekim slučajevima dolazi do interakcije i preklapanja ovih normi, što može dovesti do pravne neizvesnosti ukoliko akteri nisu dovoljno upoznati sa njihovim dometom. Na primer, transport robe iz jedne članice EU u treću zemlju može podrazumevati istovremenu primenu i CMR konvencije i odredbi EU o osiguranju, što zahteva pažljivo tumačenje i stručnu podršku prilikom sastavljanja ugovora i osiguravajućih polisa.

U praktičnom smislu, izbor između oslanjanja na međunarodne ili regionalne norme zavisi od geografskog konteksta poslovanja, vrste robe, transportne rute i regulatornog okruženja. Međunarodne norme pružaju širi okvir i univerzalnu prepoznatljivost, dok regionalne norme nude precizniju regulativu i bržu integraciju inovacija u pravni sistem. Zbog toga je za sve aktere u međunarodnom transportu robe neophodno poznavanje i jednih i drugih normi kako bi mogli adekvatno da procene rizike i izaberu najpovoljniji režim osiguranja. U tabeli koja sledi prikazana je uporedna analiza regionalnih i međunarodnih normi.

Tabela 1. Poređenje regionalnih i međunarodnih normi

Osobina	Međunarodne norme	Regionalne norme (EU)
Geografski domet	Globalni – primenjuju se u više zemalja nezavisno od članstva u organizacijama	Ograničen na države članice regionalnih integracija (npr. EU)
Primeri normi	CMR konvencija, Hamburg, Rotterdam, Montrealska i Briselska konvencija	EU direktive i uredbe, Direktiva Solvency II
Pravni status	Zasnivaju se na multilateralnim sporazumima i konvencijama	Obavezne za države članice – direktno ili posredno
Fokus regulacije	Standardizacija i harmonizacija pravila na globalnom nivou	Detaljna regulacija tržišnih specifičnosti i sektorskih pravila
Fleksibilnost i brzina izmene	Manja fleksibilnost – zahtevaju međunarodne pregovore za izmene	Veća fleksibilnost i brže prilagođavanje promenama
Primena u praksi	Zavisi od ratifikacije i inkorporacije u nacionalne propise	Primena obavezna u zemljama članicama nakon harmonizacije
Usklađenost sa tehnološkim inovacijama	Sporija integracija inovacija (npr. digitalni dokumenti, blockchain)	Brža integracija novih tehnologija kroz ažurirane propise

Izvor: Autori

Tabela ističe osnovne karakteristike kao što su geografski domet, pravni status, fleksibilnost, primena u praksi i sposobnost prilagođavanja tehnološkim inovacijama. Ovakva vizuelna analiza omogućava jasnije sagledavanje prednosti i ograničenja svake kategorije normi, čime se doprinosi efikasnijem planiranju osiguravajućih politika i upravljanju rizicima u međunarodnoj trgovini.

Ocena rizika u međunarodnom transportu

Ocena rizika predstavlja ključni korak u procesu osiguranja robe u međunarodnom transportu. Upravljanje rizicima u ovom kontekstu zahteva detaljno razumevanje i kvantifikaciju potencijalnih rizika koji mogu uticati na sigurnost i integritet robe tokom njenog transporta. Rizici se mogu kategorisati u nekoliko osnovnih grupa: fizički rizici, rizici od krađe, politički rizici, i pravni rizici [4].

Fizički rizici uključuju sve što može fizički oštetiti robu, poput nezgoda, prirodnih nepogoda kao što su oluje i potresi, ili tehničkih kvarova transportnih sredstava. Ocena ovih rizika zahteva razumevanje ruta transporta, stanja prevoznih sredstava i kvaliteta infrastrukture. Na primer, transport robe u područjima sklonim prirodnim katastrofama može zahtevati dodatne mere predostrožnosti i posebne tipove osiguranja.

Rizici od krađe su posebno značajni u međunarodnom transportu zbog mogućnosti da robe budu ukradene ili sabotirane. Ova vrsta rizika često je povezana sa vrednošću poslate robe i geopolitičkom stabilnošću regiona kroz koji roba prolazi. Tehnologije praćenja i sigurnosne mere kao što su GPS lokatori i sigurnosni kontejneri su ključni u smanjenju ovih rizika [4].

Politički rizici uključuju nestabilnost zbog ratova, građanskih nemira ili ekonomskih sankcija koje mogu uticati na mogućnost isporuke robe. Osiguravači moraju analizirati političku klimu zemalja kroz koje roba prolazi kako bi adekvatno procenili ovaj tip rizika. U nekim slučajevima, potrebno je uključiti klauzule koje pokrivaju ovakve scenarije u osiguravajuće polise [5].

Pravni rizici se odnose na mogućnost da se zbog nepoštovanja zakonskih i regulatornih zahteva u različitim jurisdikcijama stvore pravni problemi. To uključuje sve od nepoštovanja carinskih propisa do kršenja trgovinskih sankcija. Pravna podrška i savetovanje su neophodni da bi se ovi rizici minimizirali, što može uključivati angažovanje lokalnih pravnih savetnika koji dobro poznaju specifičnosti tržišta kroz koje roba prolazi [9].

Efektivna ocena i upravljanje rizicima u međunarodnom transportu zahteva kontinuirano praćenje, analizu i prilagođavanje osiguravajućih strategija kako bi se osigurala maksimalna zaštita robe. Inovacije u tehnologiji, kao što su napredni analitički alati i umreženi sistemi, sve više se koriste za poboljšanje procena rizika, omogućavajući osiguravačima da brže i tačnije reaguju na potencijalne pretnje, čime se smanjuje verovatnoća štete i optimizacija upravljanja osiguranim robama [6].

Inovacije u industriji osiguranja

U poslednje tri godine, industrija osiguranja u međunarodnom transportu beleži ubrzan razvoj zahvaljujući primeni naprednih tehnologija i digitalne transformacije poslovanja. Najnovija istraživanja ukazuju na sve značajniju ulogu veštačke inteligencije u automatizaciji obrade zahteva za naknadu štete, kao i u analizi istorijskih podataka radi preciznijeg određivanja premija. Posebno se ističe upotreba mašinskog učenja za detekciju anomalija u obrascima transportnih incidenata, što omogućava preventivno reagovanje osiguravača.

U kontekstu blockchain tehnologije, aktuelne studije potvrđuju njenu primenljivost u kreiranju pametnih ugovora (smart contracts) koji omogućavaju automatsku isplatu štete po unapred definisanim parametrima, čime se eliminiše ljudska greška i ubrza procedura. Ovo naročito dobija na značaju u multimodalnom transportu, gde tradicionalno postoji veliki broj posrednika i administrativnih složenosti. Takođe, digitalne platforme za upravljanje rizikom koje se

oslanjaju na Internet stvari (IoT) sve češće postaju standard. Zahvaljujući senzorima koji mere temperaturu, vlagu, vibracije i GPS lokaciju u realnom vremenu, osiguravači dobijaju tačne podatke o transportnim uslovima, što doprinosi tačnijoj proceni rizika i transparentnijem procesu osiguranja. Ove inovacije ne samo da unapređuju preciznost i efikasnost osiguranja robe, već i transformišu njegovu ulogu – od pasivne zaštite prema proaktivnom upravljanju rizicima, gde osiguranje postaje integralni deo logističkog planiranja [8].

Industrija osiguranja se brzo razvija, pogotovo u kontekstu međunarodnog transporta robe, gde tehnološke inovacije imaju značajan uticaj na poboljšanje efikasnosti i smanjenje rizika. Savremene tehnologije, poput veštačke inteligencije (AI), blockchain-a, i Internet-a stvari (IoT), transformišu tradicionalne metode osiguranja, pružajući nove mogućnosti za analizu rizika, upravljanje polisama, i praćenje robe [5].

Veštačka inteligencija se sve više koristi za automatizaciju i poboljšanje preciznosti procena rizika. AI algoritmi mogu analizirati velike količine podataka o transportnim rutama, vremenskim uslovima, političkim promenama, i prethodnim incidentima, omogućavajući osiguravačima da brže i efikasnije odrede cene polisa i predvide potencijalne probleme. Ovo ne samo da povećava profitabilnost osiguravajućih kompanija već i doprinosi boljoj zaštiti klijenata [5].

Blockchain tehnologija nudi revolucionarne mogućnosti u smislu transparentnosti i sigurnosti transakcija. U primeni na osiguranje robe, blockchain može olakšati neprekidno praćenje i verifikaciju transporta robe, omogućavajući svim učesnicima u lancu snabdevanja da imaju uvid u status robe u realnom vremenu. Osim toga, smart ugovori, zasnovani na blockchain tehnologiji, mogu automatski aktivirati isplate osiguranja u slučaju da se ispune unapred definisani uslovi, smanjujući potrebu za ručnim procesuiranjem zahteva i potencijal za sporove [7].

Internet stvari (IoT) takođe igra ključnu ulogu u modernizaciji industrije osiguranja, posebno u upravljanju i nadzoru transporta robe. Uređaji IoT-a, kao što su GPS senzori i drugi senzori za praćenje, mogu pružiti osiguravačima detaljne informacije o uslovima transporta, kao što su temperatura, vlažnost, i fizički integritet pakovanja. Ovi podaci omogućavaju osiguravačima da brzo reaguju na bilo kakve nepredviđene događaje i optimiziraju uslove skladištenja i transporta, što u krajnjem slučaju smanjuje verovatnoću štete na robu [5].

Inovacije u industriji osiguranja ne samo da poboljšavaju procese unutar same industrije, već i podstiču razvoj novih proizvoda i usluga koje mogu bolje zadovoljiti specifične potrebe tržišta u međunarodnom transportu. Na primer, razvoj prilagođenih osiguranja koja se automatski prilagođavaju promenljivim uslovima transporta i rizicima može dodatno unaprediti zaštitu robe i smanjiti troškove za klijente. Ovaj pristup ne samo da jača odnose sa klijentima već i promovise inovativnost kao ključnu kompetenciju u dinamičnom okruženju globalne trgovine.

Strategije upravljanja rizicima i njihova implementacija u osiguranju robe

Upravljanje rizicima je neodvojivi deo procesa osiguranja u međunarodnom transportu. Efektivne strategije upravljanja rizicima ne samo da štite finansijske interese uključenih strana, već i doprinose stabilnosti i pouzdanosti globalnih transportnih lanaca. Ovo poglavlje razmatra ključne strategije upravljanja rizicima koje se koriste u industriji i kako se one primenjuju u praksi, te istražuje kako te strategije mogu evoluirati u budućnosti.

Prvi korak u efikasnom upravljanju rizicima je sistematična identifikacija i evaluacija potencijalnih rizika. To uključuje detaljnu analizu svih aspekata transporta robe, od početne tačke do krajnjeg odredišta. Ova analiza obuhvata sve, od prirodnih rizika do onih povezanih sa ljudskim faktorom, kao što su greške u rukovanju ili nedostatak adekvatne dokumentacije [6].

Na osnovu identifikovanih rizika, razvijaju se planovi za njihovo ublažavanje. Ovo može uključivati sve, od izbora sigurnijih transportnih ruta do primene naprednih tehnoloških rešenja za praćenje i kontrolu transporta. Takođe, vrlo je važna i obuka zaposlenih koji učestvuju u transportnim i logističkim operacijama, kako bi se osiguralo da su svi upoznati sa najboljim praksama za siguran transport [5].

Jedna od ključnih komponenti upravljanja rizicima je transfer rizika na treće strane, što se najčešće ostvaruje kroz osiguravajuće ugovore. Osiguranje omogućava da se potencijalni finansijski gubici, u slučaju štete ili gubitka robe, prebace na osiguravača. Prilikom formulisanja polisa osiguranja, ključno je detaljno definisati uslove pod kojima se osiguranje aktivira, kako bi se izbegle nejasnoće u slučaju nastanka štete [4].

Upravljanje rizicima nije statičan proces, već zahteva kontinuirano praćenje i reviziju kako bi se osiguralo da su sve preventivne mere na mestu i efikasne. Redovne revizije i ažuriranja osiguravajućih polisa, kao i procedura upravljanja rizicima, ključne su za održavanje relevancije i efikasnosti ovih strategija. Digitalne tehnologije igraju ključnu ulogu u ovom procesu, omogućavajući brzo prikupljanje i analizu podataka koji su relevantni za ocenu efikasnosti primenjenih mera [4].

Kroz implementaciju ovih strategija, industrija osiguranja ne samo da štiti robe tokom međunarodnog transporta, već i podstiče veću sigurnost i efikasnost u celokupnom lancu snabdevanja. Budući razvoj u ovoj oblasti zavisice od daljeg usvajanja novih tehnologija i adaptacije na promenljive globalne ekonomske i političke uslove.

Studije slučaja iz prakse

Kako bi se teorijski okvir o osiguranju robe u međunarodnom transportu učinio primenljivim i potpunijim, neophodno je osloniti se na konkretne primere iz prakse. Analiza stvarnih slučajeva omogućava bolje razumevanje načina na koji osiguranje funkcioniše u realnim okolnostima i ukazuje na ključne faktore koji utiču na efikasnost osiguravajuće zaštite. Studije slučaja koje slede ilustruju dva uobičajena, ali složena scenarija – jedan koji se odnosi na štetu uzrokovanu požarom i drugi na politički rizik i piratstvo tokom transporta morem.

Slučaj 1: Gubitak tereta usled požara tokom pomorskog transporta

U ovom slučaju, kompanija iz Nemačke je naručila kontejnerski teret hemikalija iz Kine, koje su se transportovale preko pomorskog puta Šangaj–Rotterdam. Roba je bila osigurana polisom koja je obuhvatala sveobuhvatnu pokrivenost prema Institute Cargo Clauses (A), sa dodatnim klauzulama o pakovanju i manipulaciji. Međutim, tokom tranzita došlo je do samozapaljenja unutar jednog kontejnera, što je prouzrokovalo lančanu reakciju i izazvalo oštećenja na susednim kontejnerima.

Istraga je pokazala da roba nije bila pravilno deklarirana – izvozni dokumenti su navodili generički naziv, dok konkretan hemijski sastav i stepen zapaljivosti nisu bili jasno označeni. Osiguravajuće društvo je iskoristilo izuzeće iz ugovora koje se odnosi na nestručno pakovanje i pogrešnu deklaraciju robe, te je odlučilo da ne isplati pun iznos štete. Kompaniji je refundiran samo deo gubitka, i to za kontejnere koji nisu direktno oštećeni već su pretrpeli sekundarne posledice požara.

Ovaj slučaj podvlači značaj detaljne pripreme prilikom slanja robe, uključujući tačnu klasifikaciju, pakovanje u skladu sa međunarodnim standardima, kao i konsultaciju sa pravnim i osiguravajućim stručnjacima prilikom sklapanja ugovora. Ujedno, pokazuje kako i najmanji propust u administraciji i dokumentaciji može imati dalekosežne finansijske posledice, koje ni najšira osiguravajuća pokrića ne mogu retroaktivno nadoknaditi.

Slučaj 2: Politički rizik i piratski napad u Adenskom zalivu

Drugi primer odnosi se na piratski napad na brod koji je prevezio vrednu elektronsku opremu iz Tajvana ka Italiji, u zoni poznatoj po velikom broju incidenata – Adenskom zalivu. Brod je bio registrovan pod panamskom zastavom i delovao u okviru ugovora o prevozu robe za klijenta iz Evropske unije. Tokom tranzita kroz opasnu rutu, brod je presretnut od strane piratske grupe, koja je zahtevala otkup za posadu i privremeno zadržala robu. Iako nije bilo direktnog fizičkog oštećenja, tokom zadržavanja došlo je do gubitka u vrednosti robe zbog kašnjenja isporuke i narušavanja garancijskih rokova proizvoda.

Osiguranje koje je klijent imao uključivalo je dodatnu klauzulu o političkim rizicima ("war risk extension"), koja je pokrivala situacije kao što su piraterija, terorizam i zaplena. Zahvaljujući ovoj klauzuli, osiguranje je priznalo pravo na naknadu štete, uključujući i izmaklu dobit zbog prekoračenja ugovorenih rokova isporuke. Isplata je izvršena brzo, budući da su svi potrebni dokumenti i svedočanstva bili adekvatno priloženi.

Ovaj slučaj naglašava potrebu za detaljnom analizom ruta i geopolitičkih rizika prilikom planiranja transporta. Takođe pokazuje vrednost dodatnih osiguravajućih pokrića koja se često zanemaruju zbog dodatnih troškova, ali u kriznim situacijama predstavljaju ključnu razliku između potpunog finansijskog gubitka i očuvanja kapitala. Kompanije koje redovno izvoze robu u rizične regione moraju sistemski pristupiti proceni rizika i optimizaciji svojih polisa u skladu sa promenljivim bezbednosnim uslovima u svetu.

Iz navedenih primera jasno je da osiguranje robe nije puka formalnost već dinamičan proces koji zahteva strateško planiranje, razumevanje ugovornih klauzula i kontinuiranu evaluaciju rizika. Efikasan odgovor osiguravača zavisi od transparentnosti dokumentacije, usklađenosti sa međunarodnim standardima i blagovremenog obaveštavanja o incidentima. Kombinovanje teorijskih saznanja sa empirijskim iskustvima omogućava kompanijama da razviju otpornije modele upravljanja rizicima i efikasnije zaštite svoje poslovanje na globalnom tržištu.

Zaključak

Osiguranje robe u međunarodnom transportu predstavlja ključni aspekt globalne trgovine, koji obezbeđuje stabilnost i sigurnost u lancima snabdevanja. Kroz ovaj rad, razmotrili smo različite aspekte koji utiču na osiguranje robe, uključujući pravne okvire, ocenu rizika, inovacije u industriji osiguranja, kao i strategije upravljanja rizicima. Pravni okviri i međunarodni sporazumi pružaju osnovu za standardizaciju i unifikaciju praksi osiguranja, što je neophodno za efikasno globalno poslovanje.

Tehnološki napredak, posebno kroz primenu veštačke inteligencije, blockchain tehnologije i IoT-a, transformiše tradicionalne pristupe u osiguranju, unapređujući efikasnost i transparentnost procesa. Ove inovacije omogućavaju osiguravačima da preciznije procenjuju i upravljaju rizicima, što rezultira boljom zaštitom robe i smanjenjem finansijskih gubitaka.

Implementacija efektivnih strategija upravljanja rizicima, koje uključuju sve od identifikacije i evaluacije rizika do transfera i kontinuiranog praćenja, vitalna je za održavanje integriteta i sigurnosti u međunarodnom transportu robe. Održavanje ovih standarda zahteva neprestano prilagođavanje i reviziju praksi u skladu sa novim tehnološkim razvojem i promenama u globalnom tržišnom okruženju.

U zaključku, osiguranje robe u međunarodnom transportu nije samo finansijska praksa već i temelj za razvoj sigurnijih, pouzdanijih i efikasnijih trgovinskih operacija na globalnom nivou. Budućnost osiguranja robe u međunarodnom transportu zavisice od sposobnosti industrije da inovira, adaptira se i integriše nove tehnologije i metodologije, što će doprineti ne samo boljoj zaštiti robe već i opštem napretku globalne ekonomije.

Bibliografija

- [1] Goffard, P.-O., & Loisel, S. (2024). Collaborative and parametric insurance on the Ethereum blockchain. *arXiv preprint* arXiv:2412.05321.
- [2] Kilibarda, M. (2020). *Međunarodni transport, špedicija i osiguranje*. Bar: Fakultet za poslovni menadžment.
- [3] Klopott, M. (2024). Cargo insurance in conflict zones: Navigating risks and limitations. *European Research Studies Journal*, 27(S3), 919–931.
- [4] Kubáňová, J., Kubasáková, I., Poliak, M. (2022). Risks of the insurance in road transport. *IOP Conference Series Materials Science and Engineering*, 1247(1):012002
- [5] Mitkov, M., Radukanov, S., Petrova, M. (2021). Risk management in maritime transport of goods through insurance. *MATEC Web of Conferences* 339(1):01003
- [6] Neupane, R. L., Gautam, D., & Aryal, A. (2024). Formal verification for blockchain-based insurance claims processing. *arXiv preprint* arXiv:2402.13169.
- [7] Panjee, P., Kaewchueaknang, V., & Amornsawadwatana, S. (2025). A systematic literature review of cargo loss risks in road transportation: Impacts and future directions. *Safety*, 11(1), 20.
- [8] Hao, M., Qian, K., & Chau, S. C.-K. (2023). Privacy-preserving blockchain-enabled parametric insurance via remote sensing and IoT. *arXiv preprint* arXiv:2305.08384.
- [9] Šulejić, P. (2005). *Pravo osiguranja*. Beograd: Pravni fakultet

Datum prijema rada: 22.04.2025.

Prva korekcija rada: 29.05.2025.

Datum prihvatanja rada: 15.10.2025.